
راهنمای ارزیابی سریع در بلایا

نویسندگان:

دکتر وحید حسینی جناب

دکتر سیدصمد آقامیری

دکتر رضا حبیبی ساروی

مهندسین محمود شعاع هاشمی

مهندسین طاهری موسی آبادی

عنوان و نام پدیدآور	راهنمای ارزیابی سریع در بلایا/ نویسندگان وحید حسینی جناب... [و دیگران].
مشخصات نشر	تهران: رویان پژوه، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۱۹۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۰۸-۵۰-۷
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	نویسندگان: وحید حسینی جناب، سیدصمد آقامیری، رضا حبیبی ساروی، محمود شعاع هاشمی
یادداشت	مهدی طاهری موسی آبادی.
موضوع	کتابنامه: ص. [۱۸۵] - ۱۸۹.
موضوع	مدیریت بحران
موضوع	مدیریت بحران - برنامه ریزی
موضوع	بلاهای طبیعی - مدیریت
موضوع	اورژانس - مدیریت
شناسه افزوده	حسینی جناب، وحید، ۱۳۴۶ -
رده بندی کنگ	HDF۹/۲ ۱۳۹۴
رده بندی یوبی	۶۵۸/۴۰۵۶
شماره کتابشناسی ملی	۴۰۲۳۵۰۴

راهنمای ارزیابی سریع در بلایا

دکتر وحید حسینی جناب، دکتر سیدصمد آقامیری، دکتر رضا حبیبی ساروی، مهندس محمود شعاع هاشمی
مهندس مهدی طاهری موسی آبادی

ناشر: رویان پژوه

نوبت چاپ: اول - ۹۵

مدیر تولید: سید امین امامی زاده

گرافیک: شادی حمیدی

چاپ و صحافی: بهمن

قطع و تعداد صفحات: وزیری - ۱۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۸۵۰۰ تومان

شابک: 978-600-408-050-7

کلیه حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به ناشر است و هرگونه تکثیر، بازنویسی، خلاصه برداری و یا برداشت به هر نحوی بدون اجازه کتبی از ناشر مجاز نبوده و منجر به پیگرد قانونی می باشد.

دفتر نشر و نمایشگاه دائمی: تهران، خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و منبری جاوید (روبروی دبیرخانه دانشگاه تهران)

تلفن: ۶۶۴۸۶۳۷۳ - ۶۶۹۷۰۷۴۰

ساختمان امیرکبیر، طبقه سوم

خرید آنلاین www.RPpub.ir

فهرست

۱۱	 مقدمه
۱۵	 فصل ۱ تعریف و مفاهیم
۲۳	 فصل ۲ ارزیابی نیاز در سانحه
۲۳	 جایگاه ارزیابی در مدیریت بحران
۲۴	 ضرورت ارزیابی نیاز
۲۵	 اهداف ارزیابی
۲۶	 انواع ارزیابی
۲۶	 ارزیابی موقعیت
۲۷	 ارزیابی نیاز
۲۷	 ارزیابی عمیق
۲۸	 ارزیابی اولیه یا سریع
۲۹	 مرحله آمادگی و ارزیابی نیاز
۳۰	 آمادگی سازمانی
۳۱	 تهیه برنامه‌های اضطراری برای فوریت‌ها
۳۱	 گردآوری اطلاعات و به‌روز نمودن آن
۳۳	 مشخص کردن محدوده مسئولیت‌ها و پاسخگویی
۳۳	 استاندارد کردن راه‌های دریافت کمک‌های بین‌المللی
۳۳	 نیازهای بودجه، حمل و نقل و ارتباطات
۳۴	 جنبه‌های فنی
۳۴	 هشدار زودهنگام
۳۴	 آمادگی برای ارزیابی سریع
۳۵	 برنامه‌ریزی ارزیابی

۳۷	برنامه‌ریزی آموزشی
۳۷	عوامل زمان و مسافت
۳۸	اطلاعات گردآوری شده
۳۸	زمان‌بندی ارزیابی
۳۸	تمایز بین نیازهای فوری و عادی
۴۰	انتخاب اعضای گروه ارزیاب و پیشرو
۴۰	تمهیدات و امکانات گروه ارزیاب
۴۱	منابع مورد استفاده گروه ارزیاب برای کسب اطلاعات
۴۱	تعین رهبر گروه و محول کردن وظایف
۴۲	تنظیم اقدامات اداری
۴۲	فرایند اجرای ارزیابی
۴۳	شیوه‌های نمونه‌گیری برای ارزیابی
۴۳	شیوه‌های جمع‌آوری داده‌های ارزیابی
۴۳	در مرحله بحران
۴۴	در مرحله بعد از بحران
۴۴	مرحله بازتوانی به بعد
۴۴	دریافت و مدیریت داده
۴۵	نکات مهم و کلیدی در فرایند ارزیابی
۴۶	تحول در اهداف ارزیابی
۴۷	گردآوری عملیاتی داده‌ها
۴۷	تعیین مسیر، تحلیل و گزارش داده‌های ارزیابی
۴۸	گردآوری داده‌ها
۴۹	بازنگری اطلاعات موجود
۴۹	بازدید حضوری از منطقه بحران‌زده
۵۰	مصاحبه با خبررسانان کلیدی
۵۱	بررسی‌های سریع
۵۱	تجزیه و تحلیل اطلاعات
۵۲	ارایه نتایج
۵۴	ایجاد بهترین روش‌های کاربردی
۵۴	انتخاب یک گروه کاری مناسب
۵۴	تهیه بهترین اطلاعات در دسترس
۵۵	توصیه‌هایی به شهروندان

۵۵	 بازنگری منابع شایع خطا
۵۶	 سناریوی تصمیم گیری
۵۷	 کاربران ارزیابی
۵۸	 عوامل موثر در موفقیت ارزیابی سانحه
۵۹	 فعالیتهای ارزیابی پس از وقوع سانحه
۶۱	 سایر شاخص های کلیدی
۶۳	 روشهای تشخیص آسیب دیدگان
۶۳	 فصل ۳ روشهای شناسایی آسیب دیدگان
۶۶	 تعیین شمار آسیب دیدگان
۶۷	 روش تعیین نیازهای امدادی آسیب دیدگان سوانح
۶۸	 روشهای نمونه گیری
۶۸	 روشهای تعیین شمار کل افراد آسیب دیده
۶۹	 روشهای بررسی اطلاعات
۷۰	 روشهای توزیع (Distribution Methods)
۷۲	 موقعیت و شرائط محل توزیع
۷۳	 تامین امنیت توزیع
۷۴	 کاربرد بررسی های غیررسمی خانواده های آسیب دیده ارزیابی سریع
۷۷	 استانداردها / شاخص ها
۷۷	 فصل ۴ قواعد ارزیابی نیاز در سوانح
۸۰	 نیازهای پرسنلی بهداشتی درمانی در سوانح
۸۱	 سرپناه و نیازهای شخصی خانوار
۸۱	 آب و بهداشت
۸۷	 وضعیت افراد بی خانمان
۸۷	 اختلال سیستم آب
۸۷	 وضعیت بهداشت افراد بی خانمان
۸۸	 وضعیت بهداشت افراد غیرآواره
۸۸	 غذا و تغذیه
۸۹	 تأثیر حادثه بر مواد غذایی
۹۰	 دسترسی به غذا
۹۰	 سیستم های توزیع
۹۰	 اجتماع و بازار بر کمک غذایی

۹۱	سایر موارد
۹۱	کمپ‌های بی‌خانمان‌ها: مکان‌یابی، طراحی و سرپناه
۹۱	وضعیت جمعیت آسیب‌دیده
۹۲	مصالح
۹۲	توزیع و پخش
۹۲	جستجو و نجات شهری
۹۳	کشاورزی
۹۵	مواد غذایی
۹۹	زیرساخت‌ها
۱۰۱	برق
۱۰۲	آب / فاضلاب
۱۰۲	تأسیسات آبی (آبیان - برق‌آبی)
۱۰۳	جاده‌ها و پل‌ها
۱۰۴	چک‌لیست‌های ارزیابی
۱۰۴	افراد بی‌خانمان / قربانیان
۱۰۴	شاخص‌های کلی
۱۰۵	چک‌لیست ارزیابی کلی
۱۰۵	عوامل طبیعی سانحه
۱۰۶	منطقه آسیب‌دیده
۱۰۷	مسئولان ملی
۱۰۷	نوع آسیب
۱۱۱	تهدیدات ثانویه
۱۱۶	تأثیرات بر جمعیت
۱۱۹	سطح پاسخ‌های بین‌المللی در محل حادثه
۱۲۲	وضعیت بهداشت
۱۲۳	قابلیت‌ها و دارایی‌ها
۱۲۳	قابلیت‌ها
۱۲۳	دارایی‌ها
۱۳۹	اولویت‌ها
۱۳۹	فصل ۵ ارزیابی در حوادث طبیعی ناگهانی
۱۳۹	هدف
۱۳۹	پیشینه

۱۴۱	 اجرای ارزیابی
۱۴۱	 ارزیابی اثر حادثه بر اجزای جامعه
۱۴۱	 صدمات اولیه
۱۴۲	 روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
۱۴۲	 افراد مفقودالاثر
۱۴۳	 بازماندگان نیازمند
۱۴۳	 جمع‌آوری اطلاعات جهت ارزیابی بیماریها
۱۴۳	 مرگ و میر
۱۴۵	 ارزیابی اثرات حادثه بر امکانات و تسهیلات
۱۴۵	 بهر دست محیط
۱۴۹	 ارزیابی بر فاجعه بر بخش‌های مرتبط با بهداشت
۱۵۰	 آرایه نتایج ارزیابی
۱۵۳	 فصل ۶ ارزیابی سوانحی جامعه
۱۵۳	 هدف ارزیابی
۱۵۳	 پیشینه
۱۵۴	 اجرای ارزیابی
۱۵۴	 تعیین محل اسکان برای آوارگان
۱۵۴	 تصمیم‌گیری جهت جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز
۱۵۵	 ارزیابی وضعیت بهداشتی
۱۵۵	 مشخصات آماری
۱۵۶	 وضعیت تغذیه
۱۵۷	 ارزیابی آسیب دیدگان روانی
۱۶۱	 شیوع بیماری
۱۶۱	 ارزیابی وضعیت محیطی
۱۶۲	 روش‌های گردآوری اطلاعات
۱۶۲	 بررسی توان اقدامات ظرفیت محلی و نیازهای فوری
۱۶۲	 هماهنگی
۱۶۲	 تأمین مواد غذایی و منابع
۱۶۳	 برنامه‌های تغذیه‌ای
۱۶۳	 خدمات و زیرساخت‌های بهداشتی

۱۶۴.....ارایه نتایج ارزیابی

فصل ۷ ارزیابی در فوریت‌های شیمیایی

۱۶۵.....هدف

۱۶۵.....پیشینه

۱۶۶.....اجرای ارزیابی

۱۶۷.....تأیید وجود یک فوریت شیمیایی

۱۶۷.....تعیین منبع، محل، نوع، ابعاد و پراکندگی انتشار مواد

۱۶۷.....شناسایی انواع مواد شیمیایی و واکنش فرآورده‌های فرعی آنها

۱۷۳.....توسیع اطلاعات درباره‌ی اطلاعات خواسته شده MSDS

۱۷۴.....توسیه‌هایی جهت تعیین جمعیت در معرض خطر و اثرات سانه

۱۷۴.....تجزیه و تحلیل اطلاعات

۱۷۵.....ترسیم نتیجه ارزیابی

۱۷۵.....ارزیابی ظرفیت واکنش محلی

۱۷۵.....ارایه نتایج

فصل ۸ ارزیابی در فوریت‌های پدید (مختلط)

۱۷۹.....هدف

۱۷۹.....پیشینه

۱۸۰.....اجرای ارزیابی

۱۸۱.....توصیف درگیری، منطقه و جمعیت بحران‌زده

۱۸۱.....ارزیابی نتایج بخش سلامت

۱۸۱.....ارزیابی متغیرها

۱۸۱.....خشونت و امنیت

۱۸۲.....آواره شدن جمعیت

۱۸۲.....نابودی محصولات، ذخایر مواد غذایی، قدرت خرید و تجارت

۱۸۲.....ارزیابی ظرفیت واکنش محلی و نیازهای فوری

۱۸۲.....برنامه‌ها و شبکه‌های بهداشتی

۱۸۳.....محیط زیست و تأسیسات زیربنایی

۱۸۳.....مشارکت مردمی

۱۸۴.....ارایه نتایج ارزیابی

۱۸۵.....منابع

مقدمه

مدیریت بحران واژه‌ای است که به خصوص طی سالیان اخیر با رخداد بلایای فراوان در کشور ما بارها و بارها به گوش خورده است. شاید در ذهن بسیاری از افراد پس از مواجهه با حوادث غیرمترقبه از جمله زلزله، دره‌ها، آلودگی هوا، سیل و غیره، واژه مقابله و فعالیت‌های مرتبط با امداد و نجات متبادر گردد و پس از دوره آرامش و با گذشت مدتی از حادثه پیگیری امور عادی سازی متصور گردد. اما یک واقعیت علمی و اجرایی آن است که مقابله و بازسازی تنها فعالیت‌های پس از وقوع بحران می‌باشند و چرخه جامع مدیریت بحران شامل فعالیت‌های قبل از بحران یعنی پیشگیری و آمادگی نیز است.

حوادث تنها اورژانس‌هایی در مقیاس محلی نیستند بلکه مشکلات و مسائل منحصر به فردی را ایجاد می‌کنند که پاسخ به آنها نیازمند استراتژی‌های متفاوت از عملکرد روزمره است. به عبارت دیگر حوادث، نه تنها از نظر کمی بلکه از نظر کیفی با فواید عادی روزمره متفاوت هستند.

مدیریت بحران شامل سازمان‌های بسیاری می‌باشد که در کدام دارای مأموریت و مسئولیت منحصر به فرد، منابع مختلف و توانایی‌ها و قوانین عملکردی و سازه‌ها، مربوط به خود می‌باشند و هر سازمان می‌تواند تعریف خود را از بحران داشته باشد. مثال‌هایی از تعاریف به کار رفته توسط سازمان‌ها عبارتند از:

(الف) وقوع تهدید وارد به سازمان یا تخریب شدید، جراحت یا از دست رفتن زندگی یا اموال و دارایی‌ها، ناشی از حوادث طبیعی یا انسان‌ساخت؛

(ب) یک شرایط اضطراری که فراتر از عکس‌العمل منابع سازمان می‌باشد و نیاز به واکنش‌هایی از سوی منابع خارج از منطقه و کمک‌هایی برای بازیابی دارد.

(ج) وقوع غیرمترقبه که باعث گسترش حادثه از جمله موارد زیر می‌شود:

- ۱- از بین رفتن حیات، تحمل رنج، از بین رفتن چیزهای با ارزش، یا خسارت وارد به محیط زیست
 - ۲- غلبه کردن بر منابع محلی و تلاش‌ها
 - ۳- دارای اثر بلندمدت بر زندگی طبیعی یا اجتماعی که همیشه در آغاز منفی می‌باشد.
- جوامع در جریان چنین حوادثی با مشکلات متفاوت و منابع متفاوت از فعالیت روزمره خود مواجه می‌گردند و در چنین وضعیتی وجود یک استراتژی از پیش تعیین شده برای ارزیابی شرایط ایجاد شده کاملاً ضروری می‌باشد.
- ارزیابی، سازه‌های فعالیتی اساسی و جزئی حیاتی از زنجیره مدیریت حوادث و سوانح می‌باشد. ارزیابی، مرحله نخستین تلاش برای نجات جان قربانیان و تعیین مسیر آینده به منظور یاری رساندن به مصدومان، سوانح است. از این رو بسیاری از سازمان‌ها و موسسات داخل و خارج کشور گروه‌هایی را جهت ارزیابی شرایط اضطراری، بررسی میزان خسارت و اقدامات ضروری به منظور حفظ آرامش و التیام بخشیدن به آسیب دیدگان گسیل می‌دارند. اطلاعات می‌بایست از طریق یک روند نهادهای ارزیابی گردآوری و در اختیار تصمیم‌گیران قرار گیرد.
- در مراحل آغازین مقابله با حادثه، نبردا، ایرایج فنی و استاندارد برای برآورد میزان آسیب‌ها و هزینه‌های ناشی از رخداد می‌تواند سبب به‌عنوان رسانی متناقض به سازمان‌های امدادگر ملی و بین‌المللی شود که اهداف بشردوستانه‌ای دارند. در نتیجه، پاسخ‌گویی به چنین رویکردی ممکن است در برگیرنده نیاز واقعی نبوده و به جای بهبود اوضاع، سبب وخامت آن گردد.
- لذا کتاب حاضر اقدام به بیان راهکارهایی برای افرادی که به‌وسیله در ارزیابی سریع و تعیین اولویت‌ها و فرآیندهای بالقوه آن نقش دارند، نموده تا آنان را در انجام دادن واکنش مناسب یاری نماید. به عبارتی نوشتار حاضر، آگاهی شرکت‌کنندگان را نسبت به اهمیت مدیریت سوانح افزایش داده و آنان را به سوی آمادگی و مقابله با سوانح هدایت می‌نماید.
- در مدیریت شرایط اضطراری، ارزیابی به معنی جمع‌آوری اطلاعات ذهنی و تجربی و همچنین اطلاعات در دسترس به منظور برآورد ضایعه و شناسایی و تشخیص آن دسته از احتیاجات اصلی جوامع بحران‌زده است که نیازمند اقدامات فوری هستند. ارزیابی همیشه به معنای سرعت عمل است چرا که باید در طول یا بلافاصله پس از یک فوریت، در مدت زمان محدودی انجام شود.
- ارزیابی سوانحه یک فرایند چند منظوره است که در مراحل مختلف سوانحه انجام می‌شود و به جمع‌آوری، محاسبه و تفسیر اطلاعات منابع گوناگون در باره خسارت‌های مستقیم و غیر مستقیم و اقدامات کوتاه و بلند مدت در محل حادثه می‌پردازد و نه تنها مواردی را که اتفاق افتاده شناسایی می‌نماید، بلکه کمک‌های مورد نیاز را نیز تعیین نموده و نحوه کمک رسانی به بخش‌های نیازمند را

مشخص می‌کند؛ به طور کلی، ارزیابی سانحه به این موارد می‌پردازد: تعیین نیازها و اولویت‌ها برای نجات جان سانحه دیدگان، تعیین منابع موجود و قابل دسترس، فراهم نمودن امکانات به منظور تسهیل توسعه و بهبود بلند مدت.

در آغاز یک بحران، ارزیابی سریع اطلاعات برای تشخیص و تعیین میزان ضرورت و تنظیم دوباره راهکارها و برنامه‌ریزی، استفاده می‌شود. در حالیکه برنامه کمک در دست اجرا است، ارزیابی‌های دوره‌ای، به برآورد اثربخشی اقدامات و میزان بهبودی شرایط کمک خواهد کرد. در یک دورنمای گسترده‌تر، ارزیابی سریع، اطلاعاتی را برای مداخله سیاسی و مالی، اطلاعات عمومی جامعه، انتشار از طریق جراید و اطلاعات و مطالعات مربوطه را فراهم خواهد کرد.

اطلاعات به دست آمده از یک ارزیابی، سودمند و باارزش هستند و باید در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی، برای اطلاع‌رسانی به سطوح مختلف مراکز پاسخ‌گو استفاده شوند، اما این اطلاعات می‌توانند به سایر بخش‌ها هم ارایه شوند. مبادله متقابل اطلاعات اولین قدم در همبستگی موثر است. برای یک سازمان، شناخته شدن به عنوان یک منبع قابل اعتماد از اطلاعات، بهترین روش است تا نقش موثری در همکاری با سایر سازمان‌ها ایفا نماید.

همچنین مدیران و کارشناسان مدیریت بحران، مسئول کنترل و پایبندی به حداقل استانداردهائی هستند که میتوان از طریق پروژۀ اسفیر به آنها دست پیدا کرد. در واقع پروژه اسفیر یک فرایند بین‌المللی مشترک است که برای ایجاد یک راجع که منجر به شفافیت، پاسخگویی و کیفیت بالا می‌شود، تدوین شده است.